

BIBLIOTEKA
13F

Luigj Gurakuqi

Pushkire

891.583-P3-1-3

F 13.
13F

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER

Luigj Gurakuqi

~~2-A-1384~~

DËSHIRË

(Shkrime për të vegjël — poezi e prozë)

Mbledhun e redaktuem
nga MARK GURAKUQI

N. SH. BOTIMEVE «NAIM FRASHËRI»
TIRANË, 1960

Shënim

Në këta shkrime për fëmij të Luigj Gurakuqit kemi vu dorë përsa i përket ortografisë, por në mjaft raste, e kemi lanë pothuajse ashtu si ka qenë. Rrallë e tek kemi bamë ndonji shkurtim të parandësi. oë nuk cënon tanësinë e veprës.

Mbledhësi

Ilustrimi nga Safo Marko
Redaktor teknik: Pal Doçi

Tirazhi: 2000

Formati 70x100 1/32

Stash. 2204-55

Shtypur në N.I.SH. Shtypshkronjave «M. DURI» — Tiranë

DY FJALË MBI JETËN DHE KRIJIMTARI- NË LETRARE TË LUIGJ GURAKUQIT

Ju e keni ndëgjue, me siguri, o lexues të vegjël, emnin e Luigj Gurakuqit, njanit prej atdhetarëve ma të çquem të vendit tonë, që qe edhe shkrimtar e shkroi edhe për të vegjlit.

Ai u lind në Shkodër, më 19 Shkurt të vitit 1879. Mësimet fillestare i muer në qytetin e vet e menjherë ra në sy për zgjuetsi e mprehtësi mendjeje. Ende në bankat e shkollës së mesme, ai fillon të shkruiejë vjersha, që ua kushtonte shokëve. Kësaj kohe i përkasin edhe disa vjersha, që i hartoi në gjuhën latine. Atij i epej shumë për gjuhë të hueja.

Në vitin 1897 shkon të ndjekë mësimet në Kolegjin arbresh të Shën Mitër Koronës, që gjindet në Kalabri, n'Italinë e Jugut. Në këtë shkollë, kësaj kohe, jepte mësimin e shqipes atdhetari e vjershëtari i madh Jeronim de Rada. Luigji i ri e desh

dhe e nderoi shumë mësuesin e vet plak,
por të palodhun e me zemër të re e shkruen
me nderim të veçantë për te n'artikullin
«Përparim i Shqyptarëve» botue më 1903.

Si kreu mësimet e mesme në Kozencë
t'Italisë, shkoi në Napoli e u regjistruë në
fakultetin e mjeksisë. Pastaj e ndërroi,
ndoqi studimet në fakultetin e shkencave të
natyrës e studjoi edhe fillozofi. U dipllo-
mue në shkenca të natyrës.

Që kur ishte student në Napoli, Luigj
Gurakuqi merret me punë letrare e politi-
ke. Asht bashkëpunor i mjaft gazetave e
revistave të ndryshme. Për veprimtarinë e
tij letraro-patriotike, si dhe për artikullin
«Dy koloni shqiptare deri tani të panjohu-
na» Turqia do ta dënojë me burgim të për-
jetshëm në mungesë. Këtë vendim e mori
Gjykata e Shkodrës.

Dënimi, që iu dha i priste Luigj Gura-
kuqit rrugën e kthimit n'atdhe. Me zemër
të plagosun ai do të qëndrojë disa vjet në
mërgim, jo vetëm pa e premë, por tue e
shtuem luftën e tij kundër pushtuesit turk.
Në shtypin e kohës ai boton vjersha, arti-
kuj, shkrime mbi gjuhën, boton edhe tekste
shkollorë për shkollat fillore. I paepun, i
vendosun, ai përpigjet me mish e me shpirt

për të mirën e Shqipnisë. Ai mban lidhje me atdhetarët ma të flaktë jashtë atdheut e me ata, që punojnë në Shqipninë e push-tueme nga turqit.

Do të mund të kthehet në vendlindje, në Shkodër, vetëm mbas shumë vjetësh, më 1908. Juve do t'ju kujtohet nga mësimet e historisë se më 1908 në Turqi e muerën në dorë fuqinë «Turqit e Rij» të cilët, për sy e faqe, u dhanë disa të drejta popujve, që ndodheshin ndën sundimin e Turqisë. Pra, edhe shqiptarëvet. Ndër këto të drejta, ishte edhe çelja e shkollavet shqipe, etj. të drejta që mëmëdhetarët shqiptarë i kishin fitue tue vumë jetën e tyne në rrezik, me luftë, me gjak. Mjaft të ju kujtoj mësuesin e parë të së parës shkollë shqipe, Pandeli Sotirin, që e helmatisën, apo një dëshmor tjetër të shkollës shqipe, Petro Nini Luarsin.

Luigj Gurakuqi nuk u gënjye nga politika e Turqve të Rij. Këtë e dëshmojnë disa artikuj që botoi kundër tyne e përkrahësve të tyne. Edhe si ma parë, ai s'e reshti luftën kundër pushtuesit të huëj.

Po në vitin 1908, në qytetin e Monastirit, u mbajt «Kongresi i Manastirit». Në këtë qytet u mblodhën përfaqësues të kra-

hinave të ndryshme të Shqipnisë si edhe të shqiptarëve, që jetonin larg Atdheut, për të vendosë krijimin e një alfabeti të përbashkët. Luigj Gurakuqi u zgjodh nënkryetar i Kongresit e antar i Komisionit, që hartoi alfabetin. Këtu ai mori pjesë si përfaqësues i qytetit të Shkodrës dhe i arbreshëve.

Nji dhjetori i 1909-ës asht një ditë me randësi në historinë e arsimit e të kulturës shqiptare: hapet e para shkollë e mesme në vëndin tonë n'ato kohë, «Normalja» e Elbasanit. Luigj Gurakuqi asht Drejtori i saj i parë. Ai jep edhe mësim, disa landë. Së bashku me mësues të tjerë atdhetarë si Aleksandër Xhuvani, Simon Shuteriqin, Petër Dodbibën e të tjerë ai përgatit mësuesit e parë, që do të shpërndaheshin anekand atdheut për të përhapë jo vetëm dritën e arsimit e të ditunisë, por edhe për të ngritë peshë zemrat e Shqiptarëve të robnuem. Nxanës shumë i dashtun i Luigj Gurakuqit që në këtë kohë Avni Rustemi, për të cilin, ma vonë, Luigj Gurakuqi do të flasë me aqë dashuni në Parlamentin shqiptar.

Në vitet 1910-1912 Luigj Gurakuqi mendon e punon me ngulm për lirinë e Shqipnisë. Ai përkrah kryengritësit e Kosovës, që udhëhiqeshin nga trima si Baj-

ram Curri e Isa Buletini, asht me kryengritësit e Malësisë së Mbi-Shkodrës, që kishin në krye burra si Dedë Gjo Luli, Mehmet Shpendi e të tjerë, lidhet ngushtë me Ismail Qemalin, me të cilin shkon në Bukuresht, ku, në një mbledhje historike, vendoset ngritja e flamurit. Asht dora e djathtë e plakut të nderuem në ngritjen e flamurit e shpalljen e pavarësisë në Vlonë, më 28 Nandor 1912.

Në Qeverinë e përkohëshme të Vlonës të kryesueme nga Ismail Qemali ai asht një ndër figurat kryesore, si Ministër i arsimit. Këndeje e tutje, Luigj Gurakuqi do të luejë një rol të dorës së parë në jetën politike të vëndit e në punë të zhvillimit të tij arsimor e kultural.

Nga vitet 1921-1925 ai do të jetë një ndër udhëheqësit kryesorë të lëvizjes demokratike, kundër forcave të errta e prapanike të kryesueme nga Zogu, i cili ishte vumë në krye të bejlerëve e të gjithë reaksionarëve për të pengue çdo përpjekje për t'ecë përpara.

Në parlamentin shqiptar të kohës, Luigj Gurakuqi do ta godasë shumë herë Zogun e ndjekësit e tij, do të ngrihet kundër padrejtësive të Qeverive, ku Zogu ose

ishte Ministër i mbrendëshëm ose Kryeministër. Për këtë, do të tërheqë mbi vehte urrejtjen e tij e të klikës së tij.

Në qershor të vitit 1924 shpërtheu Revolucioni demokratiko-borgjez. Formohet Qeverija e kryesuese nga shkrimtari ynë i çquem Fan S. Noli, në të cilën Luigj Gurakuqi emnohet si Ministër i Financave. Megjithëse një pjesë të madhe të kohës ai, së bashku me Nolin, e kaloi jashtë për të mbrojtë të drejtat e Shqipnisë pranë Lidhjes së Kombeve, u përpoq të vejë rregull në Financat e shkatërrueme të Shtetit shqiptar. Por s'pati kohë ta çojë deri në fund punën e fillueme. Ahmet Zogu, i ndihmuem nga shovinistët serbë e nga spiunazhi anglez, hyni në Shqipni nga ana e Jugosllavisë, në krye të forcave të tija mercenare me 24 dhjetor 1924. Pjesa më e madhe e antarëve të qeverisë shkuen në mërgim. Midis tyre, edhe Luigj Gurakuqi.

Më 2 mars 1925 u vra në Bari nga një njeri i blemë nga Zogu: Baltjon Stamolla.

Luigj Gurakuqi ishte me trup diçka më tepër se mezatar, shpatullgjanë, me flokë të mbyllët, si në të zi, që i mbante të shkur-

tën. Mbante gjithnji mustakë. I mbahej pak goja; kishte za të qetë e burrnor. Kishte zotësinë t'i bante për vehte njerëzit. Kur ishte puna për të mbrojtë të drejtat e Shqipnisë, s'përmbahej dot. I ndershëm, s'u shty kurrë nga interesa vehtiake. Megjithëse disa herë qe Ministër, ai kurrë s'kishte të holla. I vllai, Gjergji, thonte: «Më ka qitë dreqi në hall me te. Ai ministër, e unë i çoj pare. .» Kurse lavruesi i gjuhës sonë, Justin Rrota, tregon: «Merrte rrogën e e shkrinte me shokët. . . Vetë Luigji shkruen: «Fitimet që kam pasun deri më sot prej jetës seme politike janë këto: rrezik jete, të shame, e borxhe». Nji të afërmi të tij, Serafin Mazrekut, i thonte: «U bana kaqë e s'qeshë i zoti t'i blej nanës nji shami». Ndërsa s'amës, që i thonte të martohej, i përgjigjej: «Grueja e eme asht Shqypnija».

II.

Luigj Gurakuqi botoi edhe disa shkrime për fëmijë, në poezi dhe në prozë, kryesisht të «Kndime t'para për Msojtores Filltare të Shqipnisë». Ashtu sikurse edhe shkrimtarë të tjerë të Rilindjes përpara tij, si Çajupi,

Mjeda e të tjerë, Luigj Gurakuqi do të ecë në rrugën që kishte hapun Naim Frashëri. Disa nga vjershat për fëmijë të Luigj Gurakuqit janë me të vërtetë të bukura. Nëpërmjet tyre ai përpigjet t'u japë fëmijve njohuni mbi stinët e motmotit, apo don të ngjallë ndër ta ndjenja fisnike, dhimbje e dashuni për të vorfënit, të mjerët, e të vëjtunët, don t'u mësojë parime morale, t'i bajë të vlefshëm për shoqinë. Të tilla janë vjershat: «Prandvera», «Vera», «Vjeshta», «Dimni», «Stinët e motmotit», «Marci», «Mësimi», «Mbarim i vjetit të shkollës», «Rrencaku», «Fëmija prekës» etj. Vjershat e Luigj Gurakuqit për fëmijë janë të shkrueme thjeshtë, të kuptueshme për të vegjlit, u përshiaten moshës së tyre. Luigj Gurakuqi arrin gjithashtu të japë me mjeshtri disa kuadro të natyrës:

Herë i vranët qielli tërbohet
 E re plumbi çan vetima,
 Thue t'mbysë botën shiu lëshohet,
 Gjimon rrebshëm bubullima,
 Fryn shiroku me furi
 Mos me t'lanë me ndejun n'shpi.

Herë pa pritun moti paqet,
Zbutet ajri' e mallshëm qahet
Gjith natyra; herë prap çfaqet
Dimni i ftoftë, n'borë toka veshet:
Kështu na shofim, gjith habitë,
T'katër stinët tue u ndrrue n'nji ditë!

Në vjershat e tij për fëmij Luigj Gurakuqi bani me të vërtetë një punë të mirë. Të thjeshta, të qarta, me qëllime fisnike, moralizuese e plot humanizëm aktiv, këto vjersha e venë Gurakuqin në radhën e pionerëve, që u përpoqën t'edukojnë brezat e rij.

Në prozë Luigj Gurakuqi na la kryesisht disa fabula dhe tregime të shkurtën për fëmij. Edhe këto shquhen për thjeshtësinë, për bukurinë e stilit e të gjuhës. Në këto fabula e tregime siç janë p.sh., «Mendon për të tjerë», «Luani», «gomari dhe Dhëlpna» «Kungulli e ulliri», «Lulet e kokrrat», «Molla e kalbtë», «Truncakët», «Frikësi», «Zemraku» etj. Luigj Gurakuqi përpigjet t'i bajë fëmijit të zellshëm, të ndëgjueshëm ndaj prindërve, të jenë të guximshëm në jetë, por pa qenë kryeneçë, të duen të afërmit e tyne, etj.

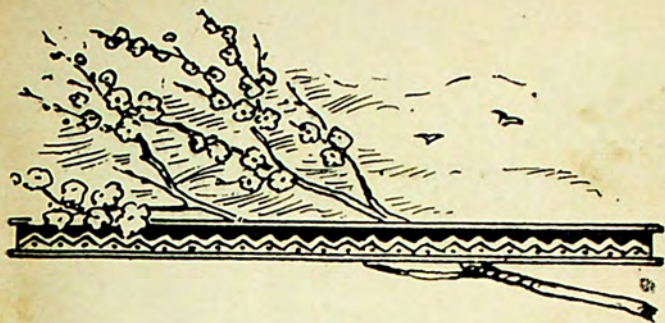
Por ne nuk po zgjatemi e po u a lamë

lexuesve të vegjël t'i lexojnë e t'i shijojnë vetë.

Po i mbyllim këta shënime tue nënvizue se Luigj Gurakuqi në Pushtetin tonë Popullor çmohet e nderohet së tepërmi. Me vendim të Partisë dhe të Qeverisë sonë Popullore, me 27 nëndor 1957, në prapun e kremtimit të 45 vjetorit të shpalljes së Pamvarësisë u suellën eshtnat e tij prej Barit dhe u vendosën në vorrezat e dëshmorëve, në qytetin e tij të Shkodrës, të prehen në tokën amtare, për të cilën ai punoi me aqë ngulm e ra dëshmor.

MARK GURAKUQI

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER

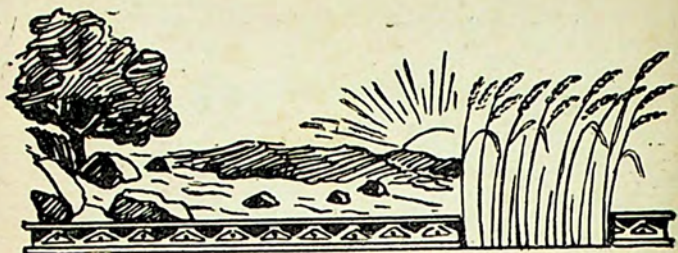

Poezi

PRENDVERA

Dehet ¹⁾ bora!... Ç'kan' lulzue
Fushë e mal për bukuri!
Bleta mjaltën tue kerkue
Nëpër lule fluturon...

1) Dehet = shkrihet

V E R A

Kallzit blerohen — çohen mbi dhe,
Pemët tek janë pjekun — qeshin mbi ne :
Me rreze dielli — gjithshka po xenë,
Por i ftohët uji — e freskon dhenë.

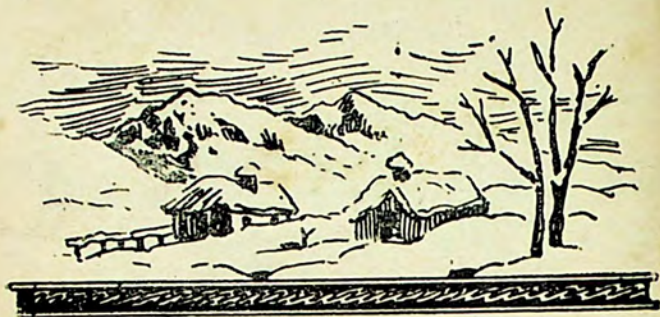
BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
S H K O D E R

VJESHTA

Vjeshta mrrini, pemët janë pjekë,
T'mbledhim kokrrat tue këndue;
Kush verës punën e ka ndjekë,
Djersët e ballit ka me i gzue.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER

D I M N I

Bora malet i ka mblue,
Gjethi i landës asht shkrumbue.
Mjeri ai qi shpi nuk ka,
Se shum t'zeza ka me pa:
T'vorfnit pra ti njitja dorën,¹⁾
Sidomos kur t'shofish borën.

1. Ndihmoje

STINËT E MOTMOTIT

E ndiell bylbyli t'bukurën prendverë
N'prozhëm me mall mbi gema¹⁾ t'ri tue
kndue;

E diftojnë kreshtët e nalta e fusha e blerë
Me gjeth e me bar t'njomë për gjithkah
mbulue;

Drandofillja e kalzon ma t'kandshmën erë.
Me boça qi lulishten kan gazmue,
E ndiell, me vedi e bie një t'letë pui
Qi fryn, tue i dhanë natyrës jetë e risi.²⁾

Gjithnji ma t'flakta rrezet i lshon dielli,
Lulet thahen mbi tokë e digjet bari;
A thue se zjarm po jipet, duket qielli,
Kallzat pioen, merr fusha një ngjyrë ari;
Npër pikë t'zhegut, tue u djegë si thnielli³⁾.
Arave djersë e mund derdh katundari,
Qi n'verë shkon gati dimnit tue i u ba,
Për kur t'zhgrehet mbi tokë borë e murla.⁴⁾

Vjeshta me pemë na gzon, nëpër gjeth
t'zbetë
Me vile t'shndoshta vneshta zbukurohet;
Airi nisë m'u freskue, s'ban ma t'xetë,
Frytin e djersës buqari⁵⁾ mbledh e gzo
het:

Çerdhjet nxjerr zogjt dallndyshta e krahvë
t'letë

U porositet e m'u nisë gatohet;
Mbarojnë lulet, mbi gema gjetht janë tha,
Ernat me fry fillojnë e shiu me ra.

Për ditë ma tepër t'ftohtit egëron, ⁶⁾
Gjithshka mblidhet e struket nga trishti-
mi;

Uji ngrihet e bryma dhenë e mblon.
Murlanit t'rrebtë pa pra i ndihet ushtimi;
Kand-e-kand bora fushë e mal zbardhon
E n'ato dit ma i keq randon vobsimi; ⁷⁾
Asht ky dimni; n'te bima rri si fjetë
E merr n'at gjumë ushqim, fuqi dhe jetë.

1) gema = degë

2) risi = rini, gjallëri, përtëritje

3) thnielli = qymyri

4) murla = erë e fortë

5) buqari = bujku

6) t'ftohit egëron = të ftohtit bahet ma i egër.

7) E në këto ditë dimni, vobekësija randon edhe
ma keq, ma shumë.

PRENDVERA

TUFË LULESH

Koha ma e bukra
Prendvera asht thonë,
Pse n'tene¹⁾ lulet
Çilin gjithmonë.

Kjo her' e kandshme
Porsa fillon
Era zbutohet
T'ftoftit mbaron;

Ndër male bora
Shkon tuj u shkri,
E në qiell dielli
Shkelqen si ixhi.

.....

Kijat n'livadhe
Shifen tuj kcy
Blegtari fyllit
Ndihet tuj fry.

Ndër ara gruni
Shkon tuj u rritë
E pema gjethin
Fillon me e qitë;

E drandofilles²⁾
Zambakut t'bardhë
Edhe vjollc's era.
Fillon me i ardhë.

Thnegla ndër fusha
Vet'hen ³⁾ e mbledh
E bleta n'lule
Mjaltën e zgjedh.

Gjith shtas't prej shpellash
Dalin pa pra,
Ku t'ftoftit n'dimën
M'u ndry i pat ba.

Me 'i herë dallndysha
Prej s'largut nget
Për me gjetë çerdhen
Qi n'vjeshtë la shkret.

Ksaj un i u luta,
Kur, tuj kalue,
M'gjet, n'breg për Shkodër
Fort përmallue.

Qi shndet t'm'i falej
T'gjithve n'Shqipni,
Edhe një s'shuemes
Qi e kam n'dhe t'zi! ⁴⁾

.
Asht po prendvera
Ma e bukra herë,
Por kurr s'gazmohet
Udhtari i mjerë! . . . ⁵⁾

Nga dheu i huej, më 20 të Marcit 1900.

-
- 1) n'tene = në te.
 - 2) drandofilles = trandafil
 - 3) hen'e mbledh = gjellën (ushqimin) e mbledh.
He = ushqim, gjellë (Shkodër).
 - 4) e ka fjalën për një motër, që i pat vdekë e vogël.
 - 5) Udhtari = shtegtari. Këtu ka kuptimin = i mërguemi. Strofa e fundit ka këtë kuptim: Prenvera asht stina më e bukur e vitit, por edhe ajo s'mund ta gëzojë të mërguemin, që vuen e i digjet zemra për atdheun e largët.

M A R C I

Herë i vranët qielli tërbohet
E re plumbi çan vetima, ¹⁾
Thue t'mbysë botën shiu lëshohet,
Gjimon rrebshëm ²⁾ bumbullima,
Fryn shiroku ³⁾ me furi
Mos me t'lanë me ndejun n'shpi;

Herë pa pritun moti paqet, ⁴⁾
Zbutet ajri, e mallshëm qeshet
Gjith natyra; herë prap çfaqet
Dimni i ftoftë, n'borë toka veshet:
Kështu na shofim, gjith habitë,
T'katër stinët tue u-ndrrue n'nji ditë!

Ky pra a Marci, ai Marca-keqi, ⁵⁾
Qi, një herë prej 'i plakës idhënue
Pse kjo i tha: «Hangërt-a dreqi,
Tash ma t'ftoftin t'and s'po e drue; ⁶⁾
Po marr gjanë e n'bjeshkë po dal!»
Me çka pat na e ngrini n'mal.

Po ky â Marci, e prendverës dera, ⁷⁾
Muej i bukur n'ndrrime t'veta;
N'te stoliset n'petka ⁸⁾ tjera

Rruzullimi, e shtohet jeta;
Barit t'njomë ⁹⁾ fusha gjelbron,
Mshehë n'gardh erë jothija ¹⁰⁾ lshon.

Tash ç'moskurr lamparisë dielli
Kur nji rreze e tij gzon tokën;
Kurrsi tash s'a ma i rimtë ¹¹⁾ qielli
Sa tue e kqyrë s't'bahet t'ulsh kokën;
Nji e vokët erë kur lot me fletë;
Thue gjithçkahit ¹²⁾ po i nep jetë!

N'dele e kija kodrat veshen,
Ngacrue n'lis kullotë gjeth dhija;
N'hije ndejë me blegtoreshën
Shkon tue i ra fyellit barija;
N'pyll bylbyli kndon me mall
E lehtë prroni ushton mbi zall.

Kopshti qeshë, bimët i stolisin
Gjetht e njomë, luleza t'kuqe
Çilë bajami e nga pak nisin
N'trëndafil t'shifet bubuqe, ¹³⁾
Vjen dallndysha e nën at strehë
Çerdhen prap fillon me ngrehë.

Po! Gjith kthen n'ket botë e ndrrohet:
Vjen prandvera e na bje lule,
Vera t'nxehët, ¹⁴⁾ vjeshta ngarkohet

N'pëmë, pastaj dimni me crule
Mërrin, e jeta bje n'pushim
Me u ba gati për t'ri ndrrim. ¹⁵⁾

- 1) E re plumbi çau vetima = e vetëtima çan re-të, që janë në ngjyrë plumbi.
- 2) rrebshëm = e rreptë, me rreptësi.
- 3) Shiroku = era.
- 4) paqet = paqtohet, qetësohet.
- 5) Në një përrallë, që kallzohet në Shkodër vihet në dukje se një malsore plakë, tue mendue se, me të dalmen e Shkurtit kishte mbarue dimni, muer delet e dhinë për të shkue në bjeshkë. Marsit i erdh keq për këtë mospërfillje të bashës plakë, e, me që po mbaronte e i duheshin nja 2-3 ditë për t'i dhanë mësimin e duhur plakës, iu drejtue prillit e i tha:

«Prill, im vëlla,
M'i fal dy dit uha
Ta mbys plakën me çka ka!»

Prilli i dha marsit hua ditët, që ky i kërkoi e marsi e ngrini plakën me ç'pat në majë të malit të Cukalit, afër Shkodrës.

- 6) drue = kam frikë
- 7) e prendverës dera = dera (porta) e prenverës, mueji që sjell prenverën.
- 8) petka = rrobe
- 9) barit t'njomë = prej barit t'njomë.
- 10) jothija = vjollca
- 11) rimtë = i kthjellët, i kaltërt.
- 12) gjithshkahit = çdogjaje
- 13) bubuqe = burbuqe
- 14) t'xehet = nxehtësinë, vapë,
- 15) për t'ri ndrrim = për përtëritjen e re.

PRINDJA

Babë e nanë qi na dhan' jetën
Ne na duhet me i ndigjue;

Kush s'nderon babën e nanën
Kurr m'ket dhé mirë s'ka me hjekun; ¹⁾
Por kush punën ka me ndjekun
Ai do t'ken' jet' t'gjatë e shndet. ²⁾

(f. 77) — Libri i parë

-
- 1) Hjekun = hekë. Kuptimi i vargut asht ky:
kurrë s'do të shohë mirë në këtë botë.
- 2) Shndet = shëndet.

PUNA

Bleta e thnegla, ¹⁾ sa t'dalë Prilli,
 Bajnë kambë jashtë, ²⁾ punën fillojnë;
 E, q'se t'lejn' dhe t'prenojnë ³⁾ dielli
 Ditën t'gjith n'punë e kalojnë.

Edhe ti pra n'daç m'u gjetun,
 More djalë konen ⁴⁾ n'pleqni,
 Mos shko kohën n'gjumë e pshetun,
 Por puno, mundou n'djelmni.

(f. 79) I.

-
- 1) Thnegla = milingona, miza e dheut, miza për-dhecke
 2) bajnë kambë jashtë = dalin jashtë.
 3) prenojnë = perëndoje.
 4) Konen = i kënaqun = kuptimi i dy vargjeve të parë të strofës së dytë asht ky: edhe ti, o djalë, nëqoftëse don që ta ndjesh veten të kënaqun në pleqni...

VLERA E KËNDIMIT

N'kjoftë se kush s'i bije mbrapa, sa a i ri,
Menden me dije t'nderëshme m'e lulzue,
Kur koha e pjekun për te ka me mrri
Pse ka bjerrun ¹⁾ aq t'mirë ²⁾ ka me u
pendue
E lypë ³⁾ at herë, por gjindet me duer
tha, ⁴⁾
Mujte, nuk dote; do, por s'mundet ma. ⁵⁾

-
- 1) bjerrun = humbë
 - 2) aq t'mirë = gjithë atë të mirë, d.m.th. ka humbë kohën kot.
 - 3) e lypë = e kërkon — kohën e kalueme.
 - 4) por gjindet me duer tha: do të jetë me duerët bosh.
 - 5) Kuptimi i vargut të fundit asht ky: Kur mundëte, kur ishte në gjendje, s'donte të lexonte, të punonte, tani do, por s'mundet, se koha ka ikë.

MËSIMI

N'nade ¹⁾ heret çou, o fmi,
Me lanë shtratin mos prito; ²⁾
Nisu n'shkollë bashkë me shoqni. ³⁾
Udh's me luejtë mos u ndalo;
Shko me zell n'shkollë e me gzim
Aty gjen për shpirt ushqim.

Lumi ai fmi, qi për prind t'vet
Asht gjith nderë e gjith ndigjesë,
Qi i shkon msuesit për vullndet, ⁴⁾
Qi për msim nuk ka pritesë.

1) Nade = mëngjes

2) prito = përto

3) shoqni = shokë

4) Kuptimi i vargut asht ky: që i ndëgjon fjalën
mësuesit, që i bindet mësuesit.

MBARIMI I VJETIT TË SHKOLLËS

Bashkë nandë muej kemi kalue
Porsi vllazën n'punë e n'kndim,
Tash na duhet me u-largue
Për me i dhanë vedit pushim.
Sot erdh koha me u-nda,
Përsri n'vjeshtë na kem' me u-pa,

Por edhe n'kto dit' pushimit
S'do t'i lamë librat m'nji vend;
Do t'i vemë prap menden kndimit,
Për shojshojnë do t'na bjerë n'mend;
Msuesin t'ynë ¹⁾ s'do t'a harrojmë
Por me e pa përherë do t'shkojmë.

1) t'ynë = tonë.

FËMIJA PREKËS

Kush me dorë gjithshka përket
Asht i mbrapshtë e asht i zi,
Askush s'do me e pasun ngiet,¹⁾
Kush ta shohë atij i merr mni.²⁾

-
- 1) ngiet = pranë. Askush s'don të ketë punë me të.
2) mni = mëni, inat.

RRENCAKU ¹⁾

Ujkut, bre burra, bini se ndër dele
E kija ²⁾ i rrebtë m'ka ra!
Ah! ngani, o burra dhimbë për mue le t'kini.
Se për t'm'i ba ka t'gjitha thele-thele;
E deri tash sa e sa
M'shkjeu e m'përgjaku e copa-copa m'grini.
Kshtu shkote tue vikatë ³⁾,
Vetëm për gaz, për lojë e për qesti ⁴⁾,
Ndreka, nji fmi i pa turp e i pa njerzi.

Kush me vangë n'dorë, me shat e kush me
spatë,
U lshuene pa pritue
Me i dhanë ndihmë, tue nga vrap e tue
djersitë;

Puntorët e fushës e katundarët e ngratë;
Por kur i kjenë afrue
Vathit, ujkun s'e gjetën, e mbenë ⁵⁾ çuditë
Kur n'Ndrekën iu vojt syni,
Qi gazit gjith po fikej, pse kish dijtë
Aq mirë me vumun n'lojë puntorët e ngritë. ⁶⁾

Por një ditë tjetër me t'vërtetë i a msyni
E nisi me i a pre
Delet ujku: vikati at herë barija, ⁷⁾
por brima e tij kërkend ma'n'ndihmë nuk
shtyni;
Kujtuen se një rrenë t're
Po qitte; e kshtu i faroi delet e tija
Ujku, dhe i shtroi për dhe.
Njeri, ⁸⁾ qi për rrencak një herë u pa,
Edhe kur t'thonë t'vërtetën besë ma s'ka.

1) = rrencaku = gënjeshtari.

2) = Kija = gjingja

3) vikatë = thërritë, bërtitë me të madhe

4) Qesti = tallje

5) mbenë = mbetën

6) e ngritë = këtu ka kuptimin: e shkretë

7) barija = bariu

8) njeri = njeriu.

DËSHIRË

T'mujshë ¹⁾ sot n'ket ditë t'bukur, gjith
lulzue ²⁾

T'nji zogu me vu mbrapa një par' fletë, ³⁾
E fluturim me to n'Shqypni me shkue
E mbrenda s'bukres Shkodër sot me u gjetë,
Me gjini, ⁴⁾ dhe me miq m'u përqaftue,
N'at shpin' time një grim' herë ⁵⁾ me mbetë
Edhe me dhanë gjith ç'kam timen rini
T'mujshë me fluturue sot n'Shqipëni!...

Te Dheu i huej, 20 Prill 1901

1) T'mujshë = sikur të mundja

2) Gjith lulzue = gjithë lulzim, të bukur.

3) Gjithë vargu ka këtë kuptim: te vija fjetët
(flatrat, krahët) e një zogu.

4) Gjini = farë e fis, të afërt, kushrij.

5) Një grim' herë = pak kohë.

SHPIE SIME

(për Zog Sakolin ¹⁾)

Te ti m'flutrone mendimi, o shpiza e ime,
Kur vjen ma i thershem malli me m'trazue;
Te ti, ku nisa s'parit me jetue,
Ku çila ²⁾ syt, ku leva e pata gzime.

Gjith herë ndër mend t'kam ty, ku laçë ³⁾
 kujtime
 T'ambla, qi jetën m'panë ⁴⁾ nji ditë gazmue ;
 Vetëm n'dhe t'huej, tue vuejtë e tue lingue, ⁵⁾
 T'kam n'zemër ty, ku ndjeva t'parët
 dashtnime. ⁶⁾

Ai skaj ma i vogli i yt, ma e vogla skutë ⁷⁾
 E jotja ka për mue aq ambëlsi,
 Sa veç kujtimi i tyne shpirtin m'kputë.

E kur me ra shkoj n'mbrame me mjeri
 Ty t'mendoj, e i tham vedit : oh, a ma i butë
 Shtrati, e ma i kandshëm a pushimi n'shpi !...

1905

-
- 1) Pseudonim i poetit Hilë Mosi.
 - 2) çila = çela
 - 3) laçë = lashë
 - 4) m'panë = patën.
 - 5) lëngue = lëngue, dergjë
 - 6) T'parët dashtnime = dashunitë e para.
 - 7) skutë = skajë, qoshe.
 - 8) a = asht.

Prozë

MENDONI PËR TË TJERË

Një plak nëntëdhjetë vjeç po mbillte një ulli. Një mbret, që shkonte atje pranë, u çudit nga kjo punë, edhe e pyeti plaknë:

— Kur ke shpresë të apë pemë ky dru
që po mbjell?

— Pas tridhjetë vjeç — tha plaku

— Po, ke shpresë ti të rronç ¹⁾ edhe tri-
dhetë vjet, që të hash pemë nga ky? — i
tha mbreti.

— Jo — tha plaku, — po mbuallë të
tjerët, hëngra unë, mbjell unë, të hanë të
tjerët. . .

1) Botue te «Abetar i vogël shqyp» mas Abevet
t'Bashkimit e t'Stambollit, prej Lek Grudës,
Bukuresht, 1906 (F. 25).

2) të rronç = të rrosh, të jetosh.

LUANI, GOMARI E DHELPËRA 1)

N'atë kohë kur shtazët flisnin, luani, gomari e dhelpëra kishin bërë shoqëri, e kështu një ditë shkuan bashkë për gjah.

Si mbluathnë mjaft egërsira e gjë të tjera, i dhanë gomarit barrën të bëjë co-

pat ²⁾, e ky, si gomar që është, i bëri të trea ³⁾ gjithë një. ⁴⁾ Luani, duke mos parë ndonjë ndryshim në mes të tij e të tjerëve, u hidhërua shumë e, plot me egërsim, i u hoth gomarit ndë shpinë, e xuri ⁵⁾ me thoj e e mbyti. Pastaj i urdhëroi dhëlpërës të bëjë copat përsëri, e kjo, sikur dhëlpër që është, i a dha të gjithë gjahin luanit, e për vëhëten e saj ruajti vetëm një grimë të vogël.

Luani ahëre, duke qeshur, e pyeti se kush e kishte mësuar të bëjë copat aqë mirë, e dhëlpëra, edhe ajo me gas, i tha: «Vdekja e tmeruar e gomarit që ajo që më mësoi!»

1) Botue te vjeta e tretë e Kalendarit «Shqip-tari», f. 73, viti 1906, me pseudonim «Lek Gruda». Botohej nga Tip. Toeco Salvietti).

2) të bëjë copat = t'i ndajë.

3) të trea = të trija

4) gjithë një = njësoj, po aqë të mëdha.

5) xuri = e zuri, e kapi.

I ATI, I BIRI E GOMARI ¹⁾

Një atë shkonte një ditë bashkë me të birin e tij në treg me një gomar të ri për dore, pse asnjëri s'kish hipur mbë të. Njerësit të tjerë, që i panë duke ecur mbë këmbë e me gomarë të pa-ngarkuar, i thanë njëri tjetrit: «Shihni ata dy si janë fare të pament; kanë gomarin e nuk i hipin, e lo-

dhen e grisin këpucët më kot; ah, të humbur, të humbur që janë!»

I ati u-mërzit shumë nga këto fjalë e i tha ahëre të birit:

— Biri im, bota po flet për ne pse vemi mbë këmbë; hipi pra ti gomarit.

Djali e ndëgjoi me një herë e hini, por patnë bërë vetëm pakë çape kur erdhnë ca të tjerë, të cilët, duke parë djalin mbi gomar, thanë:

— Sbrit, o djalë i paturp e i panderë; ti ie i ri e shëndoshë e shkon kaluar e vt atë. Plak e i sëmurë, do të vinë ²⁾ mbrapa si shërbëtor: si nukë ke dashuri, si nukë të dhemb fare zemra për të?»

Djali u turpërua nga këto të shara sbriti prej gomarit e vuri t'anë mbi te, por, pas ca kohe, arriitën të tjerë udhëtarë, që zunë t'i u thonë kështu.

— Oh, punë e bukur! Aj, që ka eshtrat e forcuara nga mundimi është i mësuar t'ecin, ka hipur mbi gomarë e ka lënë dialin e tii të vogël, të ri e të pamësuar të shkojë mbi këmbë e të lodhet; mjaft keq!»

— Bota nuk është as tani kondent ³⁾ — i tha ahëre i ati të birit; hipu pra edhe ti e të vemë të dy bashkë mbi gomar.

E kështu bënë. Por as kjo punë nuk i u

dolli mirë, udhëtarët i qeshnë përsëri, e kësaj here edhe më fort duke i u thënë se ish veprë e pashpirtë e e turpshme ta mundonin ashtu dy gomarë të mbëdhenj atë shtasë të mjerë.

— Të zdririm të dy — i tha pra ahë me dëshprim i ati të birit; — të zdririm të dy e të marrim bashkë gomarin mbëshpinë, se s'kemi ç'të bëjmë tjetër.

E kështu me të vërtetë punuan, por, më vonë duke parë se bota gjithnjë nuk u hesht e vuri përsëri në gaz e i njëhi ⁴⁾ si njerëz të prishur mentsh, e kuptuan se ishte marrëzi e madhe t'i u vihej vesh fjalëve të tjerve! kështu të sprasmen herë xunë ⁵⁾ ment, e udhën që i u mbet, e bënë si u pëlqeu më mirë.

1) Botue te vjeta e tretë e Kalendarit «Shqyptari» f. 89-90, viti 1906. Në përgjithësi kemi ruejtë grafinë e orthografinë e autorit, si këtu si në disa shkrime të tjera të kësaj periudhe; por prap kemi sjellë ndonjë ndryshim të domosdoshëm. Kështu s'kemi lanë «etsur» (ecur), per-se-ri (përsëri) etj. si gjinden n'original. Edhe ky shkrim nënëshkruhet Lek Gruda.

2) vinë = vijë

3) E kënaqur (contento) (a) ital.

4) numëroi (se i quejti, i mbajti për njerës të dalun mendsh).

5) xune = zunë mend, vunë mend.

NIERI, DRANGONI E DHELPNA

Nji katundar, tue shkue nji herë për punë t'veta n'treg, kaloi bri t'nji malit t'pa njerz nëpër nji pyllë fort t'dendun. N'at heshtësi, ndjeu nji za prej s'largut tue bri-

të: «Ndihmë, ndihmë; e asht kush burrë
qi vjen e m'pshton!»

Katundari eci mbas atij zanit e, sa ma
fort afritej, i ndjete ma mirë kto fjalë:
«Ndihmë, ndihmë, kini mshir për mue!»

Ky za delte prej një shpелlet t'mblue-
me me një rrasë t'madhe për sypr; katun-
dari u qas pra aty afër e mujt me pa se një
njeri gjindej i mbyllun; e kapi dhima për
te ²⁾ e me t'sheptë u vu n'punë me e li-
brue. ³⁾

Mbas shumë mundimesh mrrini me e
lartë rrasën, por... ç'ka me pa?! N'vend
t'një njerit duel jashtë një drangue i math,
qi, pa tjetër i u lshue n'shpinë shëlbuesit ⁴⁾
t'vet e desh m'e përpi.

— «A n'ket mnyrë po ma paguen nde-
ren?» — i tha at here, tue u dridhë, katun-
dari drangonit.

— Po, kjo asht mnyra ma e mirë —
përgjegji drangoni; njerzit kso doret ⁵⁾ i
kthejnë gjithmonë nderat, e edhe unë po
ta baj ty pra kshtu!»

Katundari u mundue me i dhanë me
pa se kjo punë nuk ishte e vërtetë, por
drangonit nuk i mbushej mendja, e kshtu,
katundari: «po», drangoni «jo», mbasi ba-
në fjalë për një copë herë, ranë s'mramit

n'godì me pvetë një tjetër, e u nisnë. Si shkuene një copë rrugë, gjetnë një qen t'lidhun për një pemë, që kjate e ngurote ⁶⁾ sa me t'kputë shpirtin.

— Ç'ka ke që po nguron kshtu? pse po rrahe e po përplase n'ket mnyrë? kush t'ka lidhë? — e pvetnë qenin; e ky, tue kja, i u tha:

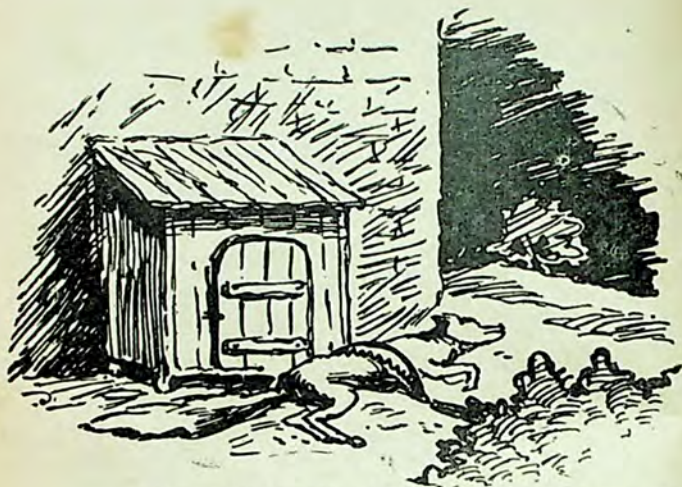
— Po kjaj fatin e zì t'emin! Sa kjeshë i ri e shndosh i shërbeva t'im zot me njate besë që asht e rodit t'em: i ruejta shpinë prej cubash, i ndeja me natë e me ditë për anë stanit e u kapa sa herë me ujë, i çova lepura e bishë tjera, i pshtova fmit prej ujnash, i gjeta sende që i kishte tretë e i bana sa e sa shërbime tjera, e ai m'majti e m'desht; tesh, që u plaka, n'vënd që me pasë ma tepër kujdes, m'ka lidhë ktu për ket pemë, n'gojë t'ujkut, pa hangër e pa pi, me i u hjekë qafet sa ma shpejt: oh sa zemër-keq, sa i pa shpirtë, si nuk m'i din aspak nderat që i bana!...»

— A e ndien? — i thotë katundarit; a e shef si janë njerzit? a po e shef si i pagueni ju nderat?

Katundari, i friguem, i a nisi me kundërshtue prep ⁸⁾ e me thanë se dishmimi i qenit nuk mastote ⁹⁾ pse ishte i vetëm, e

drangoni për mos me i a çartë fjalën¹⁰⁾, ndigjoi me pvetë një tjetër, e t'dy bashkë sgodhnë dhelpnën për me gjikue. Dhelpna, mbasi u ul me ndeje, lypi përpara që t'i diftojshin punën, mandej tha se për me dhanë një gjykim t'mirë e t'dlirtë, i duhej me ndie arsyet e t'dy palve e me folë mshehtë me gjithë cilin.

I u afrue pra ma parë n'vesh katundarit e i tha n'vesh se ajo kishte me i ndreqë punët mbas dishirit t'ti e me pshtue prej drangonit me kenë që ai kishte me i lanë çilë derën e ksolles t'pulave at natë.¹¹⁾ Si e pat fjalën prej katundarit që po, i foli n'vesh edhe drangonit e edhe ati i dha besën se kishte me gjikue si t'i bite ati ma mirë. Kur pat mbarue i thirri prep t'dy bashkë përpara vedit e i u tha se për me i vu oroe mirë e me i peshue t'gjith arsyet e tyne, i duhej me pa edhe shpellën, ku gjindej drangoni mbyllë. U nisnë pra me shkue me e kqyrë, e, kur mrrinë aty, dhelpna filloi me ba kinse¹²⁾ po habitem si kishte murtë një shtasë aq e madhe me u strukë e me ndeje n'një shpelle aq të vogël, e se nuk e zete bes'e at pune për pa e pamun me sy. Drangoni u madhshtue¹³⁾ e që tash po hi prep — i tha — po ta baj me e pa me sy!»

Hini njimend mbrende, e dhelpna nisi me e mbajtë prej s'nelti me fjalë kote e rrena, mandej i bani me sy katundarit, i cili, kur i a pa t'giamen ¹⁴⁾ shtyni rrasën e mbylli vrep mbrende dragonin e pshtoi.

Shi at natë shkoi dhelpna n'shpi t'katundarit te ksolla e pulave; katundari, tuj mbajtë mend nderen qi i kishte ba dhelpna, i a kishte lanë me t'vërtetë çilë derën, qi t'hintë pa frigë, por përmbropa kishte vu edhe një lak. Dhelpna e shkretë, pa mujtë me kërkue ¹⁵⁾ asnji kashatë, ra mbrenda e mbet lidhë për qafet, e, tuj cofë ¹⁶⁾, tha kto fjalë t'mbrame: «E kam meritue ket

deke, pse i kam dalë zot një punës t'shtrembtë e t'pa arsye; me t'vërtetë nieri s'i a di kuj nderen, e me te shkojnë kot gjith shërbimet qi i bahen!» ¹⁷⁾

- 1) Botue në kalendarin «Shqyptari» vjet. III, 1906, f. 101-103 me pseudonim Lek Gruda. Në punë të piksimit t'ortografisë kemi sjellë disa ndryshime edhe këtu.
- 2 i erdh keq për te.
- 3) me e lirue, çlirue.
- 4) shpetimtar.
- 5) në këtë mënyrë.
- 6) rënkonte.
- 7) E fisit, e racës.
- 8) Prap, përsëri.
- 9) Mjaftonte.
- 10) Mos me ia prishë fjalën, mos me ia prishë qejfin.
- 11) Në qoftë se ai kishte me i lanë çelë derën e kasolles së pulave atë natë.
- 12) Gjoja, demek.
- 13) u krekos, u ngrehaluc, u mbajt me të madh.
- 14) Kur e gjet rastin, kur pa terezinë, kur mendoi se kishte ardhë çasti i përshtatshëm.
- 15) Me shijue.
- 16) Ngordhë.
- 17) Fjalët e dhelpnës në fund nuk duhen interpretue keq. Me anën e tyre Luigji s'don të dënojë njerëzit në përgjithësi por godet ata mosmirënjohësit. (E kështu e nënvizon edhe në episodin e qenit që, me të drejtë, ankohet kundër të zotit mosmirënjohës).

KUNGULLI E ULLIRI ¹⁾

Një kokërr-fare kungulli kishte ranë ²⁾ mbë dhe për afër një ulliri e duke gjetur aty tokë të mirë e t'ushqyer, vuri shpejt rënjë të thella e nxori një bimë të shëndoshë e të bukur, që, me kohë u ngjit lart gjer

në majë t'ullirit e e mbuloi e e veshi të gjith
rreth e rrotull me fletë të gjelbura e me
lule të mbëdha.

Pas ca ditësh kungulli nisi të madhësh-
tohet duke shikuar bimët tjera përposhë
e duke parë se fryti i tij ish më i madh, i-u
duk se aj do t'ishte i pari i drunjvet, pra,
në vent që t'i falej nderës ullirit për të
pështetur ³⁾), që i ipte, zuri t'i thotë kësh-
tu: «O bima ma e mjerë ndër të gjitha; unë
nukë di se ku i kishin ment të moçmit du-
ke të falur e të kushtuar zotavet e duke
bërë me fletë të tua kurorat e trimavet!
Unë, jam mbreti i bimëvet, shiko, shiko
fletët t'ime ⁴⁾ sa janë të gjëra, si janë të
bukura e ngjyrë-ari lulet t'ime, sa të mbë-
dha, janë kokrrat t'ime. E unë nuk dua shu-
më kohë t'ap fryt; në pakë ditë mbij, rri-
tem, ngjitem lart, kurorëzohem me fletë e
me lule, e frytëzoj ⁵⁾), ty të duhet gjysmë
shekulli për të bërë kokrra, sa thotë një fja-
lë e moçme se «kush të mbjell nuk të
gëzon!»

Ulliri këtyre të sharave nuk i u për-
gjigj tjetër veç: «Do të shihemi në dimër,
do të shihemi në dimër». E, me të vërtetë,
pa ardhur edhe dimëri, kungulli u tha në
vent që ulliri ⁶⁾ ish më i gjelbër se kurrë;

ahere duke qarë tha: «Ulli, unë jam e vete⁷⁾, tash e shoh se ç'jam, kungulli i vërtetë!».

-
- 1) Botue te kalendari «Shqyptari» viti III. 1906. f. 116-117. E botojmë me disa ndryshime në punë t'ortografisë.
 - 2) rënë.
 - 3) Për të pështetur = për ndihmën që i ipte.
 - 4) t'ime = e mia. Trajtë e padrejtë nga ana gramatikore, korçarizëm.
 - 5) Frytëzoj = ap fryte.
 - 6) në vënd që ulliri = kurse ulliri
 - 7) jam e vete: shkoj e vi.

DJALI I URTE

Gjoni asht një djalë i urtë. Gjith sa herë del prej shpjet nuk ndalet rrugave, por shkon drejtë n'punë t'vet. Sa herë shokët mundohen me e thirrë me luejtë gjithë bashkë, por ai iu përgjegjë se nuk asht

mirë me u ndalë rrugës. Nji ditë ishte ngri
akull ; gjet, tue shkue udhës, nji tubë fmi
tue vritë e tue qeshë. N'midis t'tyne pa nji
plak t'shkretë, qi kish rrshitë e ish rrzue e
i erth shumë keq tue vu re se ata fmi për
rreth, n'vend qi me i njitë dorën e me e
çue ¹⁾, rrishin tue u zgërdhi e tue e qesti-
së ²⁾. Ai me t'shpejtë iu afrue plakut e i
ndihmoi m'u çue e mandej e muer për do-
ret e e përcolli deri te shpija e tij. . .

(Marrë nga «Abetari për Msojtore Filltare
t'Shqypnisë — Libri i parë — faqe 77-78).

-
- 1) Me i dhanë dorën, me e ndihmue
2) Me qestisë = me vu në lojë, me tallë.

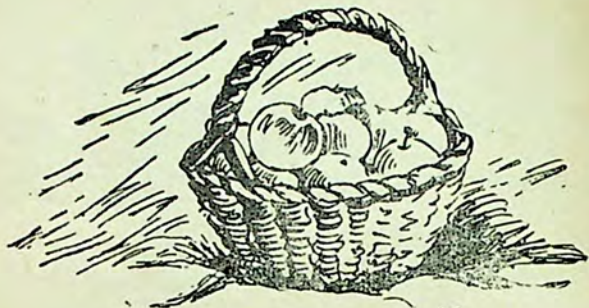
LULET E KOKRRAT

Hazizi kishte n'kopsht t'vet një zerdeli e i ati i kish thanë: rueje e mos e prek se tash ka me ba kokrra t'mira e t'kandëshme. Erdh pranvera e zerdelia qiti lule t'bukra. Hazizi, tue përkulë zerdelinë, qi ish ende e vogël, shkoi për ditë tue mbledhë lule deri sa i a kputi shqimit ¹⁾. Një ditë Hazizi pyeti babën e vet: «Kur do t'i bajnë kokrrat zerdelia?»

Shkojnë bashkë me t'anë n'kopshte e, kur i ati pa shka kish punue Hazizi, i tha: «Kqyr, biro, se ti na ke lanë pa zerdelia. Si t'i kputish peme lulet nuk mundet me lidhë kokrrat. Mos i prek pra tjetër herë lulet e pemve».

(Marrë nga «Abetari për Msojtore Filltare t'Shqypnisë — Libri i parë. — f. 79-80).

1) Ja kputi shqimit = ia kputi fare, të gjitha.

MOLLA E KALBTË ¹⁾

Gjinit i kishin falë prindja një shportë plot me molla t'kuqe për lakmi t'madhe; veç një nder to kishte kenë e prishun e e kalbtë. E ama i kishte thanë pra: «Mos e len mollën e kalbtë me shoqe, se t'prishen edhe të tjerat!»

Por Gjini, si i muer mollat, mendoj kështu me vedi: «molla e kalbtë prishka t'shndoshtat, pra, me e vu t'kalbtën n'mjedis ²⁾ t'shndoshtave këto t'gjitha bashkë kanë me e shndoshë».

Kështu, pa tjetrë, e rrethoi mollën e kalbtë me t'shndoshtat, e mandej i çoi me i

ruejtë m'nji raft, ku kish sa sende tjera t'vetat.

Mbas nja dy javësh shkoi me i marrë për me hangër m'to, por, ç'ka me kenë, se i gjet t'gjitha mollat e kalbta!

E ama atë herë i tha: «Shih, birooo, si nji mollë e kalbtë çartë³⁾ të tjerat, ashtu nji shoq i keq prish shumë t'mirë, e shumë t'mirë bashkë asht t'vishtirë me e shndoshë nji njeri t'keq!»

1) Botue te «Abetar i vogël shqyp» — mas Abevet t'Bashkimit e të Stambollit — me tregime nt'dy dhialektet — prej Lek Grudës. Bukuresht.

2) n'mjedis = në mes

3) çartë = prish.

TRUMCAKËT

Dimni kishte ba fort i ftohtë, e bora kishte ra kand e kand. Nëpër udha, ndër kopshtije e oborre, nëpër fusha e gjithkahë faqja e tokës ishte mblue me borë. Për t'gjatë t'strehve t'shpijave ¹⁾ ishin ngri hej t'gjatë, e në disa shpia t'ulta gati mrrishin n'tokë. Msojtoret ishin mbyllë prej boret

t'madhe e nuk mund shkoshin fmija m'u msue.

Nji tubë trumcakë t'ngratë ishin kenë grumbullue nën strehë t'shpis ku rrite Zefi i vogël e gati n'ankim e n'vaj, cicrojshin, herë tue u mbledhë n'tubë, herë tue u ndalergas. Ata t'ngratë i kishte shtrengue uja ²⁾ e s'mujshin me gjetë kërkund shujte. Zefit i u dhimtne ³⁾ e shkoi te e ama e i lypi nji copë bukë për me ia qitë zogjve. E ama tui pa zemrën e bardhë t'Zefit e puthi n'ballë e i dha nji copë bukë t'madhe. Zefi muer bukën e duel n'oborr, e aty ia grimcoi zogjve, t'cilët, tuk panë bukën, e pranë cicrimin e, fluturim, nganë mbas atyre dromcave.

Zefi u knaq kah ata skieposhin dromcat e, për gjith ditë, sa ngjati bora, u grini dromca atyre trumcakëve që u msuenë mbas tij e, porsa e shifshin tue dalë jashtë, ngitshin me hangër.

Zefi qi pat zemrën e dhimshme n'fmini edhe kur u rrit kje zemërbardhë e i mirë me gjithkend.

1) Gjatë strehëve të shtëpive

2) i kishte kape, mbërthye, lodhë urija.

3) dhimbtne = dhimsën.

4) ngane = fluturuën, vrapuën.

5) skieposhin = folja asht krijue nga emri skiep (sqep).

VLLA E MOTËR

Cini ishte tue luejtë me Lezinën, motrën e vet. Ishte ditë qi nuk msojshin n'msojtore e e ama i kishte thanë me dalë e me luejtë n'oborr. Cini kishte një top n'dorë e shkonte tue luejtë me te qit e prit. Lezina kishte kukllën e mundohej me e goditë e me e vu m'nusi ¹). Cini mbas një grimet u idhnue me t'motrën, e «mos ma prek topin» i tha.

— As ti mos ma prek kukllën — i tha Lezina.

E kshtu idhshëm u ndanë e njani u largue në një skaj t'oborrit e tjetra m'tje-

trin. Cini u mundue një grimë herë me luejtë vetëm tue qitë e tue pritë topin, por nisi m'u mërzitë, e edhe Lezina ishte merzitë vetëm me at kukëll n'dorë; e kadalë kadalë njeri filloi me iu afrue tjetrit, pse loja s'kishte fare andje n'vedi vetmas. E ama qi i kishte kqyrë prej dritores së shtëpisë e i kishte lanë pale se shka po bajnë, ²⁾ i thirrri at here t'dy e: «a e shifni?» — iu tha — «si loja vetëm nuk asht e kandshme? Tjera herë pra kurr mos u mnini ³⁾ me shoqi-shoqin për punë kote, por loni bashkë gjithmonë.»

(Marrë nga «Kndime t'para për msojtore
Filltare t'Shqypnis — Libri i dytë —
f. 16-17)

1) — me e vu m'nusi = me e vu nuse, me e bamë me ndejë si nusja.

2) — e i kishte lanë pale se shka bajnë: i kishte lanë të shohë se ç'do të bajnë.

3) mos u mnini = mos e merrni mëni, inat.

FRIGSI

Zyberi asht një fmi kaq frigs që dro gjithshka. Fmija tjerë e qeshin e e venë n'lojë, e secili mundohet me e tutë¹⁾ për me ba gaz me te. ²⁾ Një ditë Zyberi ishte n'odë vetëm, pse e ama kishte dalë n'kopshte me mbledhë do barishte me ia qitë darkës, e një mi i vogël kishte dalë prej birucet tue kërkue me gjetë ndonjë send me bre. Zyberi, që ish tucë, ³⁾ tue pa minin, briti n'kupe t'qjellës, hypi mbi tryezë që ishte e gatue për drekë, e, tue hypë, rrokollisi e thei çinija e qelqe sa kjenë, e, gjithnjë tue britë, drote ⁴⁾ mandej me u ulë.

E ama, që ndjeu brimet, u trem e ngau n'odë, e edhe e motra që ishte dy vjet ma e vogël se Zyberi e ish kenë tue ba çarap n'oborr, ngau mbas s'amet. E gjetnë frigsin e keq përmbi tryezë tue britë e tue u dridhë, e, edhe masi erdh e ama, drote me u ulë prej friget t'minit. Fatimja, e motra, at herë nisi me qeshë e i thotë: «more mlysh, mini nuk ha gjind, por ikë prej gjindvet».

Nji herë tjetër Zyberi ishte tue shkue me t'amen nder gjitoni (kojshi) ku kishin një klysh t'vogël, ishin tue u ngjite për shkallet e, kishin mbrri gati deri n'krye t'shkalles, kur del klyshi tue luejtun bishtin n'gzim e i afrohet Zyberit me luejtë me te. Zyberi at here, sikur ta prekte gjarpni, dha një brime t'madhe, u shty për mbrapa e ra krye picingul për nen shkallë, u ba tanë gjak e për pak gja gadi sa s'thei njenen kamë e me metë i shkieptë. ⁵⁾

Fmit tjerë, qi e njofin se asht tucë, e tremin tuj i thanë se tek asht buba, ⁶⁾ tek asht bubazheli, ⁷⁾ e ai tutet e tjerët fiken gazit.

Pak gja m'u ba vonë e me nisë terri, edhe kur asht me t'anë e e ka i ati për dorë, ai prap dro e shkon tue kqyrë mbrapa sikur me pasë kend n'shpinë qi don me e kapë. N'mrame e natën dro me shkue n'terr e me dalë prej një odet n'tjetrën, i bahet qyqarit se po e ha terri. ⁸⁾

Kët frigë Zyberi e ka ma fort prej s'amet e cila, për me e ba me ndejë urtë, i thotë: «t'ha buba, t'merr bubazheli,» e kshtu djali i muer ket ves t'keq. Kjo punë asht një marri e madhe, pse fmive u hin friga e

tuta sa mandej i rri ajo tutë n'mende e,
edhe kur t'bahen t'mdhaj, dronë prap se
prap e tuten për gjithshka, sado qi e marrin
vesh se buba asht punë kote...

(f. 78) II.

-
- 1) me e futë — me e friksue
2) me ba gaz me te = me luejtë me te
3) tucë = frigacak, friks
4) drote = kishte frikë
5) shkieptë = i çalë, topall
6) buba = gogoli
7) bubazheli = gogoli
8) i bahet qyqarit se po e ha terri = i duket të
shkretit sikur po e ha errësira.

ZEMRAKU¹⁾

Neziri ishte msue qyshë fmi mos me drashtë kurrqja: shkado qi shifte nuk e tutëte. E ama nuk kishte tjetër kend n'shpi e Neziri, sado i vogël që ishte, shkote vetëm me ble teshat qi i lypeshin s'amës.

Shkote rrugës drejtë, pa u ndalë kërkund, e, kur haste m'ndonji qen për udhë, nuk kthete, por ecte rrugës s'vet, e kah shkote ashtu pa frigë, as qejt nuk i lehshin. Kah një herë iu dote me shkue n'kohë t'mrames vonë me ble bukë, por ai nuk u tutëte prej territ, pse e ama i kishte thanë gjith herë që terri nuk asht për t'u drashtë e se ai, që tutet, difton se ka ndonji faj n'zemër t'vet.

Një natë ndeshi n'rrugë një fmi tjetër, masen ²⁾ e vet, që edhe atë e kishte çue e ama me ble bukë. Ai fmija drote e, tue kthye me bukë n'dorë, kishte fillue me kja. Neziri, që ishte tue shkue njat herë te dugajtë, kah pa at shoq që po kjate, i u afrue e i tha: m'prit mue njëktu, se, sa po e marr bukën, po vi e shkojmë bashkë. Ai fmija frigsë u ndal m'një skutë e ndei me pritë Nezirin, i cili shkoi tue nga, muer bukën, bleu teshat tjera te dugajtë, e erdh e e gjet at shoqin që ishte tue e pritë.

Neziri at herë e muer për doret, e «eja» i tha, e mos u tut. Kërkush nuk t'thotë gja pa i thanë kujt» e kshu shkuen bashkë deri n'krye të rrugës t'atij, por Neziri nuk e desht me e lanë aty, por e përcuell de-

ri te dera e nuk e la vetëm deri sa i çilnë derën e duel e ama me e marrë. At here Neziri tue i thanë: «bashi natën e mirë», iku e shkoi n'shpi t'vet. E ama e atij djalit u mundue me e ndalë e me i falë ndonji kokel³⁾ për nder qi i kishte ba, por Neziri tue i thanë: «t'u rritët ndera» u lshue turr e vrap kahë shpija.

Kur i kallzoi s'amës, e ama u knaq tue pa se Neziri, sikurse gairetin⁴⁾ edhe zemrën e kishte t'mirë për shokë t'vet, e tue i puthë dy faqet e tue e shtrëngue për zemër, i tha: «mundohu, biro, gjithmonë me i u ba ndihmë shokve t'tu, kur t'kenë nevojë. . .»

(II, 78-80).

7) Zemraku : asht krijue nga fjala zemër. d.m.th. njeriu me zemër, me kuptimin: guximtar.

2) masen = moshën e vet.

3) Kokel = ndonjë gja t'ambël, të mirë për të ngrënë = karamelë, sheqerka.

4) Gajret = durim. Këtu: sjelljen.

NDIGJESA

Zefi e Toni ishin shokë bashkë. Rri-
shin n'nji mëhallë, e gjithmonë baheshin
bashkë me shkue n'skollë. Duheshin fort
me shoqishoqnë e, kur kishin gja qi i falte
prindja, e dashin s'bashkut. Por Zefi e Toni

sa do qi m'gjithshka shkoshin n'ujdi, ishin dy zakonesh.

Zefi ishte fort i ndigjueshëm e Toni, kur t'i kapej mendja, nuk ndigjote kër-kend...

Një ditë Toni kishte ndi se kishin ardhë do lojtarë me harusha e dote me shkue me i pa. I tha edhe Zefit: — A shkojmë bashkë?

Por Zefi i tha:

— Nuk mundem me ardhë pa leje t'nanës, e, në m'dhashtë lejen nana, po vi edhe unë.

E ama e Zefit nuk e la e bile i tha:

— Rueju se shkon atje, se aty mbli-dhen gjithfarë fmish e gjithfarë gjindsh, e mundet me kenë ndonji rrezik.

At ditë ishte edhe ditë msimit e duhej me shkue n'msojtore.

Zefi ndigjoi e shkoi me marrë Tonin për me shkue bashkë n'msojtore: e ama e Tonit e përcuell deri te dera e i porositi: «runiu se shkoni njetj¹) rrugëve, por fill e n'msojtore!

T'dy u nisnë e muernë udhën e msojtores por, kur shkuen afër, Toni i tha Zefit: «— a di shka bajmë? Po shkojmë me shpejt e shofim harushat e nuk po vonohe-

na, por deri sa t'dalin tjerët prej msojtoriet e mandej po kthejmë bashkë me ta e kshtu kërkush nuk kujtohet.

— Unë nuk vi — i tha Zefi — se m'ka thanë nana mos me shkue.

— Unë pra due me shkue — ia priti Toni — por rueju se m'i kallzon nanës sime!...

Zefi u mundue me ia mbushë mendjen mos me shkue, por s'bani dobi, e kshtu Toni u nis me pa harushat e Zefi hini n'msojtore.

Toni shkoi n'at fushë ku loshin harushat. Gjet gjithë ata gjind e fmi t'grumbulluem me pa e, tue shty e tue fermue tjerët, mujt me mbrrijtë n'rreth t'parë, ku shifeshin mirë. Harushat ishin tue kcy e tue bamë lojë. Gjithsa ishin për rreth shpërtheshin prej gazit e Toni u knaq me vedi e thotë «sa mirë bana qi erdha». I vite keq n'zemër t'vet se nuk kishte shkue edhe Zefi me te e thotë me vedi «Sa i trashë Zefi qi nuk desh me ardhë».

Ishte krejt gzueshëm e shkote tue qeshë e tue kcy me gjithë shtat edhe ai vetë kahë shifte tue kcy harushat. Tue shkue kishte marrë n'dorë një thupur, e, kahë silleshin harushat rrotull, sa herë bishin

për bri t'tij, tinzisht nisi me i u ra n'thupur herë kambve, herë bishtit. S'mbramit njana aso harushash, porsa Toni i u mat me at thupur, idhshëm i kcei për sipri, i nguli thojt n'fyt, e, mos t'ngitëte me t'shpejtë lojtari me e shkatrrue harushen, kje tue e mbytë shqimit. Gjithsa kjenë u ngrinë tue pa at rrezik, e lojtari e rrahi harushen, por ç'dobi? Tonit i kullonte gja-

ku rrkajë prej varrve qi kishte pasë, sa do që, për fat t'mirë t'tij, thojt i kishin hi lehtas n'fytyre e n'fyt.

Toni kje përcjellë n'shpi prej disa gjindve e, kur e pa e ama ashtu t'shemtuem, kapi kryet n'grusht.

I thotë mandej e ama Tonit :

— Kush nuk ndigjon nanën e vet ka me gjetë kshtu edhe ma zi, sa mirë Zefi asht gjithmonë i ndigjueshëm e nuk e gjen kurrfarë rrezikut e e keqëjet.

Zefi shkoi me e pa shoqin e vet, tuk ²⁾ ndjeu se ç'e kishte gjetë e i erdh fort keq për rrezik t'tij. . .

Edhe Toni, mbas aso ditet, bani be me i ndigjue gjithëherë s'amës e nuk u da ma prej Zefit, por shkoshin bashkë gjithkund t'i leshin t'amet me konen ³⁾

(Marrë nga «Kndime t'para për Msojtore Filltare t'Shqypnis, Libri i dytë faq 81-84).

1) njeti = gjetiu, gjekundi tjetër, në tjetër vend.

2) tuk ndjeu = sa ndjeu, sa ndëgjoi, sa muer vesh.

3) Kondend = (it = contento) = këtu ka kuptimin = me leje, d.m.th. shkojshin bashkë gjithë-saherë nanat u ipshin leje.

SHKREPSAT JANË T'RREZIKSHME

— Veni mendjen shkrepseve — i thotë shumë herë e ama Filipit — Mos i prek se janë t'rrezikshme; munden me marrë zjarm, me t'djegë ty edhe shpinë; a ndive?

Por Filipi sa herë mujte me i vjedhë tinzë s'amës shkote n'nji skaj e i nxete, e i kishte ande me pa flaken deri sa mbarohej e ka nji herë edhe deri sa i digjte gishtat. Por nuk rysej ¹⁾ kurr.

Nji ditë, sado që e ama mundohej me i a fshehë gjithëherë, kishte gjetë disa shkrensa n'raft t'odës së bukës, e i kishte gjetë asosh qi ma fort i pëlqeshin atij; me krye t'kuq, asosh që gërsasin. U gzue fort e tinzisht i muer e i mshefi nder petka e duell n'kopshte n'nji shulla për bri t'nji gardhit. Kqyri dritoret e shpis pale a po e shef kush, e mandej gjet nji gur rrasik e nisi me i nxe nji ka nji tue ba flakë e tue i hjedhë përperjetë.

Njena aso shkrepsash, qi kishte ra n'tokë e ndezun, kishte ra nder do fije barit t'thatë e nder do kashturoja ²⁾ e Filipi, qi ishte tue luejtë me tjera, nuk kujtohej se kishin marrë flakë e se ishte kapë edhe gardhi. Kur u kujtue s'pat pse me u kujtue. Flaka u çue përperjetë; e Filipi prej friget t'samës u mundue me e ndalë ³⁾ u lshue për mi at zjarm e u dha me e shpërnda e me e fikë, por flaka u hap edhe ma fort. Filipi u përzhit ⁴⁾ duersh e, m'at mbas nuk u kujtue se edhe petkat kishin msojtore.

me i u nxe. Nisi atëhere me britë e me thirrë, e për fat t'mirë t'tij qi e ama n'at ças ishte kenë tue dalë jashtë me shkue në kopshtë, se ndryshej ishte kenë n'rrezik me u djegë krejt e me u ba shkrum. Ngau e ama, ngane gjindja tjerë e, masi patnë fikë petkat e Filipit, fiknë edhe gardhet, kur ishte kenë hapë zjarmi për gjith anë t'kopshtit. Filipi lngoi prej duersh ⁵⁾ për dy javë rresht e ndjeu dhima t'mdha. Kopshti, për posë ⁶⁾ gardhive, pat edhe shum dam tjetër pse m'at rreth, ku kishte prekë zjarmi, u thanë hardhia, pjeshka, zerdelia e kumbulla e disa pemë tjera.

Mbas aso ditet Filipi nuk preki ma shkrepse.

(Marrë nga «Kndime t'para për Msojtore Filltare t'Shqypnisë». — Libri i dytë, faqe 85-87).

1) Rysej = bindej

2) Kashturoja = kashturina

3) ndalë = me e fikë, me e shue.

4) U përzhit = u dogj

5) U prej duersh = u dergj i sëmundë
ndive osë = përveç.

DILA

A e keni pa Dilen? Dukej n't'pamë se do t'ishte e pritueshme e se nuk do t'duhej kurrëgjja, por tash ka nisë me u zhvillue. Asht ba dymbëdhjetë vjeç e duket sikur me kenë një grue e madhe. Ka zanë me shkrue e me knue¹⁾ kaq bukur sa i ka kalue t'gjitha shoqet e veta. Kur asht n'shpi ban punët e shpis njenen mbas tjetret e mandej bahet gati për msojtore.

Ka zanë mirë fort me kndue e me shkrue shqyp e edhe italisht e frengjisht. Ban çorape, fanela, gryksa, rreza, e qindisë me leshna e me mëndafsha.

Ka mbarue një degermi ²⁾ t'bukur që i ka qindisë s'amës e tash ka vu në gjergjef një sellmon; me i pa t'qindismet e saj binde ³⁾. E vllait i ka qendisë një kmishë, e ka ba çorape për t'anë ⁴⁾ e për t'amen e për motrën e vogël.

Kur asht n'msojtore kqyr punën e kndimit e asht e kandshme me shoqe t'veta. Msojsja e do e e nderon përmbi t'gjith tjera e, kur msojsja del prej msojtores, len atë t'parë për me kqyrë tjerat; e pra, janë shumë varza tjera ma t'rritshme se ajo, ka pesmbëdhëtë e gjashtmbëdhëtë vjeçe!

Kur asht n'shpi mundohet me ba t'gjitha punët e mos me e luejtë nanën e vet prej punet. Hin kanjiherë n'tezgjah t's'amës për me zanë me ba edhe pëlhurë. Kur janë m'u la petka i ndihmon s'amës me shti petkat n'fi, e hera herë merr ujtinë ⁵⁾ për me rrahë ⁶⁾ kmishat e t'et e t'vllaut.

I ven menden shpis tue fshi për ditë e tue u shkundë pluhurin teshave. Kqyr furriqet, mbledh vetë e i a çon s'amës; u qet

hangër pulave, mbledh nëpër kopshte
rishtet me i qitë darkës, gaton tryezën e
nji fjalë mundohet me ba t'gjitha punët
hpis sikur me kenë grue e madhe.

Gjithkush e sheh knaqet e e uron tue
anë: «E pastë nana e vet».

larrë nga «Kndime t'para për msojtore
are t'Shqipnis — Libri i dytë, faqe
92).

knue = landue, lexue

degermi = shami të bardhë

binde = me u bindë, me u habitë, me u çuditë.

t'anë = të jatin

inë = hekurin

e rrahë = me hekurosë.

TRYEZA E LANDËS

Dy fjalë mbi jetën dhe krijimtarinë letrare të
Gurakuqit

I. POEZI

Prendvera
Vera
Vjeshta
Dimni
Stinët e motmotit
Tufë lulesh
Marci
Prindja
Puna
Vlera e këndimit
Mësimi
Mbarimi i vjetit të shkollës
Fëmija prekës
Rrencaku
Dëshirë
Shpis sime

II. PROZË

Mendoni për të tjerë
Luani, gomari e dhelpna
I ati, i biri e gomari
Njeri, drangoni e dhelpna
Kungulli e ulliri
Djali i urtë
Lulet e kokrrat
Molla e kalbtë
Trumcakët
Vlla e motër
Frigsi
Zemraku
Ndigjesa
Shkrepsat janë t'rrezikëshme
Dila

...i gene ngritur përpjetë, po nga goja
Rojtari e njohu llullën e vet, ia hoqi Ariut nga goja, pas-
taj i hodhi një sy shtrofkës ku gjeti edhe qesen me çak-

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER

